

Espen Ytreberg

AMUNDSEN

Regény

TYPOTEX

Az Európai Unió
Kreatív Európa programjának
társfinanszírozásával

Az Európai Bizottság támogatást nyújtott ennek a projektnek a költségeihez.
Ez a kiadvány a szerző nézeteit tükrözi, és az Európai Bizottság nem tehető
felelőssé az abban foglaltak bármilyenféle felhasználásáért.

The translation has been published
with the financial support of NORLA.

Espen Ytreberg: *Amundsen. En roman*
Copyright © Tiden Norsk Forlag AS 2019 [All rights reserved.]
Hungarian translation © Petrikovics Edit, 2020
Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2020
Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

TYPOTEX VILÁGIRODALOM
ISSN 2064-2989
ISBN 978 963 493 094 5

Kedves Olvasó!
Köszönjük, hogy kínálatunkból választott olvasnivalót!
Újabb kiadványainkról, akcióinkról a www.typotex.hu
és a facebook.com/typotexkiado oldalakon értesülhet.

Typotex Kiadó
Alapította Votisky Zsuzsa, 1989
A kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
Felelős kiadó: Németh Kinga
Főszerkesztő: Horváth Balázs
A kötetet gondozta: Bödecs László
Borítóterv: Kiss Barnabás
Borítófotó: Daniel Georg Nyblin (1826–1910), Norvég Nemzeti Könyvtár
Nyomta és kötötte: Generál Nyomda Kft., Szeged
Felelős vezető: Hunya Ágnes

Az adott helyzetben, az expedíció tulajdonképpeni célját megvalósítva, talán okkal számíthattunk arra, hogy valamelyest elcsitulnak a kedélyek. Azonban nem nyugodhattunk meg. Mindannyian tisztában voltunk azzal, hogy amit véghezvittünk, csupán akkor nyeri el valós értékét, ha az emberiség tudomására jut, ennek pedig a lehető legrövidebb idő alatt meg kellett történnie. Ha akadt valaki, akinek érdekében állt, hogy a közvélemény mihamarabb értesüljön arról, amit elértünk, azok bizony mi voltunk.

Roald Amundsen: *Sydpolen*

1. kép. A nagyjából három-öt éves Roald Amundsen, 1875–77 körül

Prológus

Vika, 1889. május 30.

Roald az előszobában áll, indulni akar, de nem tud. A bejárati ajtó félig nyitva van előtte. Odakint az előkertben a fény finoman megrebben a zöld lombban. Hűvös fuvallat csap az arcába. Mögötte ott magasodik a lépcső, amelyen az imént osont le lábujjhegyen, nehogy megnyikorduljanak a fokok. Jobb felől a falon a három fivérrel készült portréfotók lógnak, az egyik őt ábrázolja kisfiúként. Elvágódik, a lehető legmesszebbre innen.

Tessék?, fordul a bal oldalról nyíló konyhaajtó felé fordulva. Hiába lopakodott, az anyja így is meghallotta.

Te meg hová készülsz?, ismétli meg az anyja a kérdést.

Roald látja őt maga előtt, ahogy egyenes háttal ül a konyhasztalnál. Mindig otthon van, semmi sem kerüli el a figyelmét, és semmit sem vesz félvállról. Az apja többnyire a tengeren hajózik, Roaldnak olykor nehezére esik felidéznie az arcát.

Ki, válaszolja. A comb- és a hasizmai megfeszülnek, minden egyes porcikája menni akar, az anyja azonban visszatartja hallgatásával.

Megcsináltad a leckédet? A hangját eltompítja az ajtó, mégis élesnek hangzik.

Szombat van, feleli Roald.

Folyton le vagy maradva. Tehát, készen van az a lecke?

Mintha még mindig gyerek volna. Roald vár a válasszal, dacosan visszatartja a lélegzetét.

Igen, mondja végül, továbbra sem fújja ki a levegőt, a válasz legalább annyira kényszeredett, mint amekkora nyomás alatt érzi magát ebben a pillanatban.

Úgy értem, *rendesen* megcsináltad-e, folytatja az anyja. Addig nem mégy sehová.

Igen.

Az anyja nem faggatja tovább. Roald a fülét hegyezi, és magán érzi a nyolcéves fiú pillantását a falon lógó portréről. Mindig elfordítja a fejét, amikor elhalad a kép mellett.

Valahol a házban becsukódik egy ajtó, az anyja ment át a konyhából a nappaliba. Roald hosszú sóhajjal kiengedi tüdejéből a levegőt, azután újabb mély lélegzetet vesz, majd néhány hosszú lépéssel kint is van az ajtón. A nap a szemébe tűz, ahogy kibog az előkertbe, érzi a könnyű szelet és az esőcseppeket a bőrén. A május már csak ilyen – bármilyen időjárás előfordulhat egyazon időben. Az égen sietősen átvonuló felhők esőcsóvát húznak maguk után, Roald pedig ennek az esőcsóvának a közepében rohan az Uranienborgveien álló házuk léckerítése felé. Ez a tavasz utolsó, egyben a nyár első napja, a nap, amelyen Fridtjof Nansen hazatér, miután sílécen átszelte Grönlandot.

A kerítés melletti kerti padon Roald bátyja, Leon ül Bettyvel, a dadájukkal, aki épp egy kis szünetet tart a takarításban.

Látom, mégy, hogy körülrajongd Nansent, jegyzi meg Leon, és felvonja szemöldökét, ahogy mindig szokta.

Roald megáll, bár minden porcikája továbbbrohanna.

Ugyan, mintha te nem oda készülnél!

Már olvastam róla az újságban, veti oda Leon. Roald bátyja mindennap elolvassa az újságot, önálló véleménnyel bír a gazdaságot és a külpolitikát illetően. Roald azokat a lapokat

olvassa, amelyek a jégen tartózkodó férfiakról írnak, Rosstról és Franklinról, Nordenskiöldről és Nansenről.

Mert te egy cseppet sem vagy kíváncsi, igaz?, élcelődik Roald. Betty kis mosollyal az ajkán szemléli civakodásukat.

Más terveim vannak, jelenti ki Leon.

Terveid, na persze!

Menj te is velem, mondja Betty Leonnak.

Nincs kedvem odalent tátani a számat Vikában.

Nincs hát, vágja rá Roald. Mert lusta vagy.

Azzal hátat fordít Leonnak, teret enged a benne tomboló erőnek, és végre elviharzik. A nap pontosan két esőfelhő között ragyog, aranyló fénye egy pillanatra elvakítja, ahogy egyik utcából a másikba kanyarodik. Frogner városrészben egy lóvasút mellett lohol el, amely épp lefékez az egyik megállóban. Olyan könnyedén siklik a fel- és leszálló utasok között, akár egy síelő a ritkás erdővel borított domboldalon. Szabad és súlytalan, a lába magától mozog.

Azután léptek ütik meg a fülét. Ahogy hátrafordul, Leont pillantja meg, aki kaján mosollyal az arcán nyargal utána. Látja, hogy a bátyja kifulladt, és kissé lassít a tempón. Együtt futnak a macskaköveken, a családi házak kerítése fölött kikandikáló aranyeső és orgona illatától kísérve. Roald élvezzi az arcát simogató szellőt és a kósza esőcseppek érintését. Lent a távolban ott terpeszkedik az új vasútállomás-épület, a Vestbanen, mögötte pedig az elképesztő látványt nyújtó fjord: a víz alig látszik evezős csónakok és a vitorlás hajók sokaságától, amelyek árbócai az ég felé meredve ringatóznak egymás mellett. Mindannyian dél felé tartanak, hogy az egyetlen észak felé érkező hajóval találkozzanak.

A fjordhoz vezető rövidke Sjøgata előtt néhány háztömbbel áthatolhatatlannak tűnő tömeg tartóztatja fel őket. Roald és Leon

lépésről lépésre töri az utat az emberek között, az elöl felállított árbóczászlók és virágfüzerek irányába nyomakodnak. Odakint a fjordon a félrehúzódo kisebb-nagyobb hajók lassan utat nyitnak az érkező gőzös előtt. Valaki éljenezni kezd, és egyre többen csatlakoznak hozzá. Roald még soha nem hallott ennyi embert egyszerre kiabálni, az ordítózás és a gőzhajó harangjai szinte megsüketítik. Leon mond valamit, ő azonban egy szót sem hall belőle, csak mosolyogva rázza a fejét, miközben ott áll a bátyjával és ismeretlenek ezreivel összepréselődve. Egy ütemben ringatózik a tömeggel, képtelen abba hagyni a vigyorgást, teljesen eltölti az emberekből áradó eufória. Minden vibrál és mozog, a mólók körül fodrozódó kis hullámok, a körülötte lévő testek, az égen vonuló felhők.

A gőzös lassan siklik a Honnørbyrga felé a kisebb hajók sokaságán keresztül. Roald le sem veszi róla a szemét, miközben oldalazva próbál átnyomakodni a tömegen, hogy közelebb kerüljön hozzá. Mostanra már egy pillanatnyi szünet sincs az éljenzésben, az emberek zászlókkal integetnek a hajókról, a házak ablakából és közvetlenül az arca előtt, ahogy Leonnal a nyomában egyre előrébb küzdi magát. A saját hangját is hallja az éljenzők között, Nansen nevét kiabálja, miközben a kezével hadonászik, részben az izgatottságtól, részben pedig, hogy utat törjön magának. Óvatlanul meglöki egy férfi kalapját, aki dühösen mond valamit, Roald azonban oda sem figyel rá, mert ebben a pillanatban megpillantja a magas, szőke alakot a hajóorrban álló férfiak gyűrűjében – egész biztosan ő az. A hajókon integető emberek Nansennek kiabálnak, aki testre simuló, sűrű öltönyt visel. Kezét a kapitányi sapkához emelve viszonzza a köszöntést.

Sokan szeretnének közelebb jutni. Roald egy hasonló korú fiatalhoz préselődik, egy másodpercre egymásnak feszülnek.

Roaldnak végül sikerül előretörni a vállával, ami eldönti a küzdelmet, és egy csapat vikai kölyök közé löki a fiút. Azok szétrebbennek, és kinevetik a földre kerülőt. Leon ellenszenvvel figyeli az eseményeket, nem szíveli a verekedést. Roald kihívón előbb a földön heverő fiú, majd Leon képébe mosolyog.

Tovább furakodik a bátyjával a sarkában, de azután egy sornyi széles hát zárja el az utat – a szeggyár munkásai azok, akik szabadnapot kaptak az esemény tiszteletére. Roaldnak több sütnivalója van annál, mint hogy ujjat húzzon velük. Így csupán néhány villanásnyit csíp el Nansen partraszállásából. Nansen, ahogy nagy, nyílt mosollyal az arcán integet, miközben a hajó befut a Honnørbyrggához. Nansen, amint hosszú, magabiztos léptekkel közeledik a hajóhídon. Az erőd ágyúinak üdvlövései, amelyek hirtelen minden egyéb zajt túlharsognak. Az expedíció két, népviseletbe öltözött számija, akik szkeptikusan lépkednek mögötte, mintha idegen országba érkeztek volna. Nansen, ahogy kezével a térdére támaszkodva lehajol a kislányához. A Nansen család, akik egy kis, háromszögletű zászlókkal, virágokkal és fenyőágakkal feldíszített kapu alatt haladnak át, miközben az emberek körülöttük tülekednek, és a rendőrségnek kell visszatartania őket.

A nyugtalanság hulláma söpör végig a tömegben. Nansen és társai lovas kocsira szállnak, amely abban pillanatban elindul, de senki sem tudja, hová. Az emberek egymásnak ellentmondó találgatásokba bocsátkozva kiabálnak, ezalatt szem elől tévesztik Nansent, ahogy maga Roald is. A rendőrség megpróbálja lezárni az utcát a Karl Johans gate irányába. A combizmai indulásra készen remegnek. Leon a rendőrökre pillant, majd Roaldra, és máris tudja, mi jár az öccse fejében.

Nyilván utána fogsz futni, mondja Leon.

Te pedig nyilván nem. Roald a bátyjára mosolyog, aki nem viszonozza a mosolyt.

A következő pillanatban Roald abba az irányba iramodik, amerre a kocsi eltűnt. Többen is követik a példáját, a rendőröknek szemernyi esélyük sincs arra, hogy mindenkit visszatartsanak. Néhány erőtlen kísérlet után feladják, végtére is ünnepelni gyűltek össze az emberek, nem demonstrálni. Roald az egyik kereszteződésnél hirtelen ötlettől vezérelve jobbra fordul. Hamarosan közvetlenül a lovas kocsi mögött fut – húsz, tíz, végül alig öt méterre. Amikor a vállá fölött hátrapillant, egy csapat fiatalembert lát a nyomában, mögöttük pedig néhány kislányt. Jóval leszakadva felemelt szoknyájú nők, korosabb, nagy hasú férfiak loholnak, az egész városrész felbolydult. Százával futnak elöl, őket ezrével követik lemaradva, fejek és lábak tömege, hadonászó kalapok, zsebkendők és zászlók, és ő, Roald legelöl. Előtte a kocsin valaki megfordul, és integet, úgy sejtí, Nansen az, és futás közben visszainteget neki. Néhány hosszú másodpercig egyenesen egymásra néznek a férfival. Megpróbálja tartani a kocsi sebességét, hogy minél tovább nyújtsa a pillanatot, de csak rövid ideig sikerül. Rendületlenül fut tovább, és csak akkor áll meg, amikor teljesen kifogy a szuszából. Egy fatörzsnek támaszkodva zihál a Studenterlunden parkban, miközben a tömeg éktelen lármával elgomolyog mellette, majd lassan elcsendesül a környék.

Nansen látott engem, hasít belé. Én voltam a legelső. Azzal győzelmi táncra perdül, és karjával hadonászva a semmibe üvölt, mit sem törődve azzal, hogy valaki esetleg meglátja, és egyébként teljesen kifulladt már.

Sajgó lábbal tér haza. A nap időközben eltűnt, Uranienborg fölött felhők tornyosulnak. A levegőben újabb zápor ígérete és az orgonák nehéz illata úszik.

Ez alkalommal sikerül észrevétlenül bejutnia a házba, majd fel az emeleti fiúszobába. Az ágyra heveredve egy újságot lapozgat, amely felfedezők képeivel van tele. Az egyik rajzon Nansen a grönlandi jég közepén áll egy norvég zászlóval a kezében, az expedíció többi tagja pedig félkörben sorakozik mellette és mögötte. Nansen körül olyan fehér a hó, akár egy darab papír, a zászló pirosa és kékje pedig olyan élénk, mint egy vadonatúj festékkészlet korongjai. A rajzoló drámai kinézetű hegyeket és csipkézett jégalakzatokat helyezett köréjük, Roald szinte látja, ahogy a vihar és a szél végigsöpör rajtuk. Ott, ahol Nansen áll a zászlóval, egészen csendes és tiszta az idő. A felfedező háta egyenes, az állát magasra emeli, széles mozdulattal mutat a meghódított területre.

Valaki kopogtat az ajtón, de csak Betty az, azért jött, hogy áthúzza az ágyneműt.

Roald lustán felemelkedik az ágyról. Láttam Nansent – mondja.

Igen, odalent a kikötőben. Betty határozott mozdulatokkal dolgozik, és arckifejezésével leplezni igyekszik, milyen jól mulat közben a fiún.

Az egész város ott volt, látnod kellett volna, folytatja Roald.

Ugyan, mondja az asszony. Sok hűhó egy hosszú sítúra miatt. Sítúra? Betty, kérlek!

Betty, bizony, utánozza az asszony a fiú leereszkedő hanghordozását.

Leül a fiú mellé az ágy szélére. Roald elmeséli, hogy a fővárosi cukrászdák Nansenről elnevezett süteményeket tesznek a kiskakukba. Jót nevetnek a Nansen-süteményeken, azután Betty elgondolkodik.

Csak nem te is azt vitted a fejedbe, hogy átszeled Grönlandot?, kérdezi.

Nem, nem, hiszen Nansen már megtette.

És mennyi ideig tartott?

Nagyjából egy évig.

Az asszony a plafonra emeli tekintetét. Ezért vagy úgy oda?, mondja.

Biztos vagyok benne, hogy hatalmas kaland volt, Betty. Tényleg.

Hát, hogyne. És nyilván szörnyen veszélyes is.

Az embernek tudnia kell, mit csinál.

Betty az ágyneművel a karjában feláll, az ajtóhoz lép, és alaposan szemügyre veszi a fiút.

Csak el ne tűnj nekünk, mondja.

Roald később valamilyen oknál fogva megáll lent az előszobában, és a saját magát ábrázoló portrét vizslatja. A kisfiú hunyorog, a pillantása szórakozott, messze jár, és még távolabbra vágyik. Már akkor is, fut keresztül a fején a gondolat.